

UNIVERZITET U SARAJEVU - FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ROMANISTIKU

ZAVRŠNI RAD
NEPRILAGOĐENI JUNAK ITALA SVEVA
FINALNA VERZIJA

Mentor:
prof.dr. Mirza Mejdanija

Student/ica:
Dalia Husović

SARAJEVO, Septembar, 2024.

UNIVERSITY OF SARAJEVO – FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF ROMANCE LANGUAGES AND LITERATURES

FINAL THESIS
ITALO SVEVO'S INEPT HERO
FINAL VERSION

Mentor:

prof.dr. Mirza Mejdanija

Student:

Dalia Husović

SARAJEVO, September, 2024.

Sadržaj

1. Sažetak	4
2. Abstract	4
3. Uvod	2
4. Dekadentizam - nastanak i razvoj	3
5. Italo Svevo – biografija i djela	6
6. Neprilagođeni junaci Svevovih romana	9
7. <i>Una vita / Jedan život</i>	11
8. <i>La Senilità / Senilnost</i>	19
9. <i>La coscienza di Zenò / Zenova svijest</i>	23
10. <i>Il vegliardo / Starac</i>	30
11. Zaključak	32
12. Literatura	34

1. Sažetak

Na prijelazu sa 19. na 20. stoljeće, Evropa postaje mjesto velikih društvenih previranja što je rezultiralo cjelokupnom izmjenom tadašnjih društvenih klasa. U novim društvenim prilikama dolazi do materijalizacije prijašnjih vrijednosti što se, na koncu, odražava i na samu umjetnost. Kao odgovor na novonastale okolnosti, razvijaju se novi književni pokreti poput dekadentizma. Jedan od predstavnika italijanskog dekadentizma je i tršćanski pisac Italo Svevo kojeg je kritika posthumno smjestila među najznačajnije italijanske prozaike. Italo Svevo kroz svoja četiri romana (*Una vita / Jedan život, La senilità / Senilnost, La coscienza di Zeno / Zenova svijest, Il vegliardo / Starac*) oslikava tadašnje društvo očima pojedinca koji se ne snalazi u novim prilikama.

Ključne riječi: *Italo Svevo, dekadentizam, psihoanaliza, Sigmund Freud, Arthur Schopenhauer, neprilagođeni junak*

2. Abstract

At the turn of the 19th to the 20th century, Europe became a place of great social upheaval, which resulted in a complete change in the social classes of the time. In new social circumstances, there is a materialization of previous values, which, in the end, is reflected in the art itself. In response to the new circumstances, new literary movements such as decadentism developed. One of the representatives of Italian decadentism is the Trieste writer Italo Svevo, who was posthumously placed by critics among the most important Italian prose writers. Italo Svevo through his four novels (*Una vita / A life, La senilità / As A Man Grows Older, La coscienza di Zeno / Confessions of Zeno, Il vegliardo / The Very Old Man*) portrays the society of that time through the eyes of an individual who does not manage in new circumstances.

Key words: *Italo Svevo, decadentism, psychoanalysis, Sigmund Freud, Arthur Schopenhauer, inept hero*

3. Uvod

Društvene prilike koje karakterišu kraj 19. i početak 20. stoljeća neminovno utječu i na samu umjetnost. Upravo u ovom periodu dolazi do nastanka novih književnih pokreta koji predstavljaju odgovor na nove društvene prilike. Jedan od takvih književnih pokreta je upravo i dekadentizam koji nastaje u Francuskoj, te dolazi i do Italije gdje biva veoma dobro prihvaćen. Naime, početkom dekadentizma smatra se upravo objava poeme francuskog književnika i esejiste, Paula Verlaina u kojoj se pjesnik poistovjećuje *sa carstvom koje propada* što u potpunosti odgovara atmosferi tog vremena.

Što se tiče predstavnika italijanskog dekadentizma, ističu se prozaisti Gabriele D'annunzio, Luigi Pirandello i Italo Svevo koji se, svaki na sebi svojstven način bave neprilagođenim pojedincima – marginaliziranim umjetnicima i intelektualcima. U ovom radu ćemo se baviti neprilagođenim junakom tršćanskog pisca Itala Sveva, odnosno njegovim razvojem od prvog objavljenog romana (*Una vita / Jedan život*) pa do onog posljednjeg, nedovršenog (*Il vegliardo / Starac*). Sam epitet *neprilagođeni* koji se veže za junaka Svevovih romana, otkriva nam o kakvoj se karakterizaciji ličnosti radi. Naime, osim što se ovaj junak ne prilagođava stvarnosti u kojoj živi, on se osjeća i veoma slabim, nejakim, nesposobnim da bilo šta promijeni u životu. Zatvara se u sebe, više se bavi razmišljanjem o životu, nego živeći ga. Upravo ovakva karakterizacija odgovara položaju u kojem se nalaze intelektualci i umjetnici ovog perioda. Nadalje, na razvoj junaka svih Svevovih romana utječu i različite filozofske ideje koje definišu i njihovo poimanje svijeta. U romanima se prepliću fakcija (autobiografski elementi) i fikcija što, na koncu, čini jedno cjelovito djelo koje se može analizirati iz različitih aspekata.

Metode koje ćemo koristiti prilikom izrade ovog rada su prevashodno metoda analize kojom ćemo analizirati aspekte¹ koji utječu na razvoj neprilagođenog junaka, kao i samu karakterizaciju istog, zatim metod deskripcije kojim ćemo opisivati junaka iz svakog romana

---

¹ Pomenuti aspekti se odnose upravo na percepciju života, odnosno na poimanje životne teorije i prakse koja se razlikuje od junaka do junaka. Nadalje, bitno je spomenuti i vanjski aspekt koji se upravo ogleda u društvu kojim je junak okružen.

ponaosob kako bismo metodom komparacije mogli usporediti Svevove junake i filozofske ideje koje oni slijede ili kojih se odriču.

Cilj ovog rada je prikazati da li i na koji način Svevovi junaci evoluiraju do konačne životne etape – sabranosti – koja je uslovljena objektivnom percepcijom života i svijeta.

4. Dekadentizam - nastanak i razvoj

Društvena previranja izazvana slomom bečke berze 1873. godine, zatim padom Habsburške monarhije, uslovlila su veliku ekonomsku krizu koja se prevashodno odrazila na samo društvo – došlo je do formiranja novih društvenih klasa. S tim u vezi, cjelokupno društvo je podijeljeno na radničku klasu i kapitaliste koji se bogate na račun radnika. Nadalje, ovakav društveni sistem uzrokuje i udar na srednju građansku klasu, posebno na umjetnike i intelektualce koji gube svoj prijašnji ugled u društvu i čiji opstanak zavisi od vladajuće klase, odnosno od bogatih kapitalista. Uzevši u obzir materijalizaciju cjelokupnog društva, pa i same umjetnosti, umjetnik je primoran da komercijalizuje svoju umjetnost kako bi mogao obezbijediti za pristojan život, tj. umjetnik se mora povinovati novim zahtjevima tržišta. Ovakav odnos prema umjetnosti izaziva revolt kod samih umjetnika, što za posljedicu ima nastanak kulturnih pokreta koji predstavljaju reakciju na trenutnu situaciju.

U tom kontekstu, bitno je spomenuti i poemu Paula Verlaina pod nazivom *Languer* (*Slabost*). Sam naziv ove poeme nam otkriva atmosferu u kojoj se nalazi tadašnja srednja građanska klasa, a samim tim i intelektualci i umjetnici. Nadalje, u ovoj se poemi autor poistovijećuje sa *rimskim carstvom koje propada*,² a zapravo aludira na propast srednje građanske klase kojoj su pripadali upravo umjetnici i intelektualci. Osim toga, cijelu ovu poemu prožimaju snažni osjećaji turobnosti, bespomoćnosti, dosade. Iako pripada periodu simbolizma, *Slabost* predstavlja jezgrovit prikaz tematike dekadentima, ali označava i njegov formalni početak.

Pored dekadentizma, u ovom periodu dolazi do pojave i drugih pokreta, poput naturalizma i verizma, koji se baziraju na učenju suprotnom od onog dekadentnog:

Unutar posmatranog perioda javljaju se različite književne struje, često kontradiktorne jedna drugoj. Ukratko, one se referišu na dva velika kulturna područja: s jedne strane, na ono

---

² VERLAINE, Paul (1974), *Languore u Poesie*, prev. L. Frezza, Rizzoli, Milano. Dostupno online na: <https://online.scuola.zanichelli.it/letterautori-files/volume-3/pdf-online/12-verlaine.pdf> (prijevod: naš).

*pozitivističko iz kojeg proizilaze naturalizam i verizam. S druge strane, na ono iracionalno (ili ono koje se tiče krize svijesti) iz kojeg proizilaze simbolizam i dekadentizam.*³

Osim neprilagođenim pojedincima, poetika dekadentizma se bavi i onim iracionalnim, neobjašnjivim, nesvjesnim, bolesnim. Dakle, obrađuje sve one teme koje su suprotne zahtjevima novog tržišta, a opet veoma prisutne. S. Guglielmino i H. Grosser u poglavlju pod nazivom *La riflessione sulla letteratura (Promišljanje o književnosti)* djela *Il sistema letterario: guida alla storia letteraria e all'analisi testuale*, dekadentizam opisuju na sljedeći način: *Poetski univerzum je cjelina kojom upravljaju ovi zakoni analogije: njihovo razumijevanje nije dato onima koji ih ne osjećaju; duboko ih osjećati tipično je samo za one velikodušne i nježne duše koje se zovu i jesu pjesnici.*⁴ Iz navedenog opisa zaključujemo da je dekadentizam kao književni pokret, - razumljiv samo nekolicini koja se ne povodi za novim društvenim prilikama, već ih posmatra iz prikrajka. Nekolicini koja društvo percipira na nekonvencionalan način: dakle, neprilagođenim junacima.

M. Solar u poglavlju *Izvori suvremene književnosti: esteticizam i avangarda* svog djela *Suvremena svjetska književnost*, o dekadentizmu kaže sljedeće:

*Modernu književnost obuziva neka svijest o krizi koja ipak uvjetuje književno stvaranje. Nerijetko se to naziva »dekadencijom«, jer je doista lako zaključiti kako se radi o nekom »propadanju « kada se upravo i uvijek iznova pokušava dokazati da je najviši umjetnički sklad do kojeg možemo doći zapravo svijest o najvećem mogućem neskladu. Nije, međutim, potrebno analizirati takve ocjene kako bismo ustvrdili da književnost od druge polovice devetnaestog stoljeća prožima sve jače svijest o krizi cjelokupne kulture. Svijest o toj krizi obuzima umjetnike kao neko opće raspoloženje, a znanstvenike i filozofe kao određena orijentacija, koja se već izrazito pojavljuje krajem devetnaestog stoljeća.*⁵

Budući da do tada aktuelni filozofski i književni pokreti, pozitivizam i naturalizam ne uspijevaju objasniti fenomene⁶ iracionalnog i nesvjesnog, njihovo mjesto preuzima dekadentizam čija će se tematika fokusirati, između ostalog, na unutrašnji dio ljudskog bića.

---

³ L'età del Decadentismo. Dostupno online na: https://online.scuola.zanichelli.it/testiescenari/files/2009/06/pp324_330-331.pdf (prijevod: naš).

⁴ GUGLIELMINO, Salvatore, GROSSER, Hermann (1994), *Il sistema letterario: guida alla storia letteraria e all'analisi testuale*, G. Principato S.p.A, Milano, str. 97. (prijevod: naš).

⁵ SOLAR, Milivoj (1982), *Suvremena svjetska književnost*, Školska knjiga Zagreb, str. 115-116.

⁶ Pozitivizam je smjer u filozofiji i u teoriji znanosti koji se razvio u ranom XIX vijeku. Pozitivisti izjednačavaju prirodnu i društvenu stvarnost, te smatraju da u društvenoj stvarnosti vladaju zakonitosti poput onih u prirodnoj. Na sličnoj se osnovi bazira i naturalizam. Međutim, dekadentizam se bavi upravo zanemarenim dijelom društvene

U tom se ozračju pozitivizam zamjenjuje idealizmom, optimizam pesimizmom i nihilizmom, građanska racionalnost i mit materijalnog progressa misticizmom i individualističkim osjećajem propadanja, relativizmom, iracionalizmom, smislom za morbidno, povratkom temi smrti, ali i sklonošću prema oslobođenim nagonima, obnovljenom barbarstvu natčovjeka i vitalističkom hedonizmu.⁷

Prevashodno, bitno je napomenuti da dekadentizam prikazuje svijet očima neprilagođenog pojedinca, umjetnika isključenog iz društva, tako da je njegovo shvaćanje života i svijeta u kojem živi vrlo subjektivno. Nadalje, neprilagođeni junak ne osjeća nikakvu potištenost usljed izopćenja iz društva, već se i sam trudi kloniti mase kao takve. Neprilagođeni junak se ne povodi za nametnutim trendovima, već se bavi isključivo sobom i svojom egzistencijom. Dakle, neprilagođeni junak je individualist koji sa prezirom posmatra društvo koje se urušava, te smatra da je umjetnost jedini način da se izdigne iz mučne svakodnevnice. U tom smislu, dekadentizam se oslanja na simbolizam koji je obilježen kultom ljepote i koji slijedi načelo umjetnosti radi umjetnosti.⁸ Posljedično, unutar dekadentizma se razvijaju i drugi književni pravci, poput esteticizma, čiji je cilj da se život poistovijeti sa umjetničkim djelom. Tako Oscar Wilde⁹ u predgovoru svoga djela *Slika Dorijana Greja (The Picture Of Dorian Gray)* za umjetnost kaže: *Umetnik je tvorac lepoga. Umetnosti je cilj da otkrije umetnost, a da sakrije umetnika. /.../ Ko u lepim delima nalazi rđav smisao – pokvaren je i oskudeva u ljupkosti. A to je mana. Ko u lepim delima nalazi lep smisao – kulturan je. Za njega ima nade.¹⁰* Nadalje, Wilde je ovim djelom prikazao duhovnu okolinu u kojoj vlada hedonizam, filozofija dekadentnoga užitka, razvrata i nemoralna i estetistički se, karakteristično za umjetnost »kraja stoljeća«, poigrao granicama između umjetnosti i života.¹¹ Dakle, upravo poetika esteticizma vrlo slikovito prikazuje stanje umjetnika tog perioda koji želi biti okružen jedino umjetnošću, a ta žudnja se javlja upravo usljed njegove isključenosti iz svijeta koji ga okružuje. Za razliku od Wildea, Svevo uspostavlja

---

stvarnosti koje se tiče svake jednike ponaosob. Naime, radi se o onom neistraženom, nepoznatom koje percipiramo kao nesvjesno.

⁷ ZORIĆ, Mate, ČALE, Fran (1974), *Dekadentizam*, u: *Povijest svjetske književnosti*, knj. 4, ur. Frano Čale et al, Mladost, Zagreb, str. 158.

⁸ Dostupno online na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/simbolizam>

⁹ WILDE, Oscar (1854 – 1900), poznati irsko-engleski književnik, satiričar, predstavnik dekadentizma u engleskoj književnosti. Stvarao je pod jakim utjecajem estetističkih načela J. Ruskina i W. Patera.

¹⁰ VAJLD, Oscar, *Slika Dorijana Greja*, prev. David S. Pijade (2022), Laguna, Beograd, str.9.

¹¹ Dostupno online na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/wilde-oscar>

korelaciju između umjetnika – neprilagođenog junaka i njegove okoline, a njegovu izopćenost prikazuje na drugačiji način, služeći se vlastitim životom kao šablonom.

Osim Itala Sveva, predstavnici dekadentne proze u italijanskoj književnosti su Luigi Pirandello i Gabriele D'Annunzio, dok se u poeziji ističe jedan jedini predstavnik, Giovanni Pascoli. Bitno je napomenuti da svaki autor obrađuje različite dekadentne motive, bavi se različitim temama koje obrađuje kroz različite junake¹². Međutim, ono što im je zajedničko jest upravo činjenica da svi ti junaci ne pripadaju svijetu koji ih okružuje. S tim u vezi, dekadentizam obrađuje širok dijapazon tema i motiva koji su direktno vezani za propadanje građanske klase.

5. Italo Svevo – biografija i djela

Italo Svevo, pravog imena Aron Hector Schmitz rođen je u Trstu 1861. godine u porodici italijanskog trgovca njemačkih korijena, Francesca Schmitza. Iako je mladi Ettore proveo sretno i bezbrižno djetinjstvo, sa ocem nije uspio ostvariti blizak odnos, što, na koncu, ostavlja traga na njegov život i na kasnije stvaralaštvo: smatra se da je od Shakespearovih tragedija Hamlet i Kralj Lear *uzeo figuru oca koji je uvijek dominantan i koji će za Ettorea uvijek biti uznemirujući u najvećem dijelu njegovih djela, a naročito u trećem romanu.*¹³ U dobi od dvanaest godina, otac ga šalje zajedno sa braćom u internat u blizini Würzburga u Bavarskoj kako bi usavršio njemački jezik koji je, prema mišljenju njegovog oca, u tom periodu bio neophodan svakom trgovcu. Za razliku od svoje braće koja ubrzo napuštaju internat, budući da se nisu prilagodili tamošnjoj disciplini, Ettore je svoju naobrazbu uspio okončati do kraja. Svevova supruga, Livia Veneziani Svevo u svom djelu *La vita di mio marito / Život mog muža* o Svevovom životu piše sljedeće:

*Ettore se, s druge strane, veoma zalagao za obrazovanje. Za nekoliko mjeseci naučio je njemački, i među dječacima formirao intelektualnu grupu, a svojom živom inteligencijom zadobio je prijateljsko ohrabrenje nekih profesora. On i njegovi školski drugovi vodili su diskusije o filozofiji.*¹⁴

---

¹² Književnost dekadentizma karakterišu likovi poput Svevovog neprilagođenog junaka, fatalne žene za koju je neprilagođeni junak čvrsto vezan, D'annunzijevog natčovjeka i estete itd.

¹³ MEJDANIJA, Mirza (2014), *Italo Svevo: od naturalizma do poziva na sabranost*, Mediterranea, Trieste, str. 15.

¹⁴ SVEVO, VENEZIANI, Livia, *Memoir of Italo Svevo*, prev. Isabel Quigly (1989), The Marlboro press, Marlboro Vermont, str. 9. (prijevod: naš).

Već je u mladim danima pokazivao interesovanje za različite autore, a poznavanje istih u velikoj mjeri će utjecati i na njegovo buduće stvaralaštvo.

Kulturna iskustva mladog Sveva su veoma široka i intenzivna. Posvetio se proučavanju klasika, prije svega prozaista, a potom i De Sanctisa koji je "uredio" njegovu kulturu i vjerovatno bio posrednik u njegovoj drugoj velikoj književnoj ljubavi, realistima i Zoli, o čemu svjedoči bilješka njegovog brata Elia iz 1881. Prva neodređena ljubav bila je prema romantičarima, Jean Paulu, Schilleru. Iz drugih razloga, poput svih iredentista, Svevo je obožavao Carduccija. Njegov entuzijazam sada prelazi sa Flaubert na Renana, sa Wagnera na Tainea i konačno, sa dubljom odanošću, na Schopenhauera; kasnije će se približiti velikim ruskim piscima i misli Sigmunda Freuda, čiju će Nauku o snovima također prevesti.¹⁵

Po povratku sa studija, Ettore nevoljko upisuje trgovački institut Pasquale Revoltella, iako aspiracija za bavljenjem književnošću i dalje ne jenjavanja. Upravo u ovom periodu se odvažio da započne pisati svoje prvo djelo, i to komediju u stihovima koju nikada ne privodi kraju. Nakon toga, počinje pisati i komedije (*Prva ljubav, Lei Roi est mort; vive le Roi!*, *Dva pjesnika*), tragedije (*Među nastavnicima*), te jednu novelu pod nazivom *Cvijeće oprosta*.

Naposlijetku, ekonomska kriza utječe i na porodicu Ettorea Schimtza, usljed čega postaje primoran zaposliti se kao dopisnik za njemački i francuski jezik u jednoj banci u Trstu. Na taj način Ettore biva direktno izložen propadanju građanske klase: budući da se kreće u društvenim krugovima u kojima se ne snalazi, osjeća se izgubljenim i izopćenim, a svoj spas pronalazi u biblioteci u kojoj provodi sate iščitavajući italijanske klasike, te Balzaca i Zolu. Započinje saradnju sa tršćanskim časopisom *L'indipendente* u kojem će se objavljivati Ettoreve teatarske recenzije i članci. Bitno je spomenuti da je *L'indipendente* zapravo iredentistički časopis što jasno određuje političku klimu u Trstu u ovom periodu.

Kasnije se posvećuje ozbiljnijem stvaralaštvu, odnosno pisanju romana koji će tek nakon njegove smrti biti prihvaćeni i cijenjeni. Pod pseudonimom Italo Svevo objavljuje svoj prvi roman *Una vita (Jedan život)* 1892. godine, zatim slijede romani *La Senilità (Senilnost)* objavljen 1898.

---

¹⁵ PAMPALONI, Geno (1976), *Italo Svevo*, u: *Storia della letteratura italiana: Il Novecento*, knj. 9, ur. Emilio Cecchi, Natalino Sapegno, Aldo Garzanti Editore s.p.a, Milano, str. 440. (prijevod: naš).

i roman *La coscienza di Zeno* (*Zenova svijest*) objavljen 1923. smatra se remek-djelom književnog modernizma¹⁶.

Iako po zanimanju nije bio profesionalni pisac, već bankarski činovnik, Italo Svevo svojim romanima nameće nove književne postulate. S tim u vezi, smatra se da njegovi romani *već naslućuju stanovite značajke koje će dati obilježje prozi Proustovoj i Joyceovoj i psihoanalitičkom romanu uopće*.¹⁷ Posljedično, Svevovi se romani, poput romana drugih autora iz tog perioda¹⁸ svrstavaju u žanr *antiromana: Roman dvadesetog stoljeća doživljava krizu ove paradigme*¹⁹, usmjerava se na druge tradicije (kao što je tradicija 18. stoljeća), te u svojim radikalno inovativnim ciljevima dobija konture *antiromana*.²⁰ Romani Itala Sveva obrađuju različite motive koji su vezani za period u kojem nastaju, ali i za piščev život: u romanima I. Sveva autobiografski se elementi prepliću sa filozofskim idejama koje je proučavao u različitim periodima života, te sa tematikom samog dekadentizma.

Čitalačka iskustva koja stječe od mladih dana iščitavanjem različitih autora i njihovih djela, kao i poistovijećivanjem protagonista romana sa vlastitim životom, oblikuju Itala Sveva u pisca koji uvodi inovacije u književnost, nameće nova pravila, što se posebno odnosi na roman kao književnu vrstu. Nažalost, publika tadašnjeg doba nije bila dorasla shvatanju novog fenomena, tako da je Italo Svevo dugo bio marginaliziran i neshvaćen, poput neprilagođenih junaka iz svojih romana. Nakon objavljivanja romana *Zenova svijest*, konačno stječe popularnost i to zahvaljujući Eugeniju Montaleu, jednom od najvećih italijanskih i evropskih pjesnika, koji je otkrio njegov književni talent. E. Montale o Svevu piše sljedeće:

Upoznao sam mnoge ugledne italijanske i strane pisce, i skoro uvijek, čak i kada sam to pripisivao razočaranju, morao sam razlikovati čovjeka od pisca: u svim slučajevima jezičak na vagi je naginjao na jednu ili na drugu stranu, ali u svakom u slučaju, jezičak se pomjerao. Ne u

---

¹⁶ Dostupno online na: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/svevo-italo>

¹⁷ ZORIĆ, Mate, ČALE, Frano (1974), op.cit., str. 163.

¹⁸ J. Joyce, R.M. Rilke, V. Woolfe, L. Pirandello.

¹⁹ Romaneska paradigma utvrđena u 19. stoljeću uspostavlja teme i strukturu romana kao književne vrste. Roman koji datira iz 19. stoljeća, za razliku od romana, odnosno antiromana 20. stoljeća, fokusira se isključivo na opisivanje vanjskog aspekta radnje i likova.

²⁰ Dostupno online na: [https://www.treccani.it/enciclopedia/romanzo-antiromanzo_\(Storia-della-civilt%C3%A0-europea-a-cura-di-Umberto-Eco\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/romanzo-antiromanzo_(Storia-della-civilt%C3%A0-europea-a-cura-di-Umberto-Eco)/) (prijevod: naš).

*Svevom slučaju: u njemu se osjećalo prisustvo jedne strane, izvijesnosti koja ga nikada nije morala napustiti.*²¹

Nadalje, zahvaljujući prijateljstvu sa Jamesom Joycesom, irskim književnikom, *Zenova svijest* postaje poznata i priznata u drugim evropskim književnim krugovima, dok u samom Trstu to nije bio slučaj. Osim toga, neupitan je Joyceov utjecaj na tematiku ovog djela, budući da su oba pisca bila veoma zainteresovana za psihoanalizu.

*Opšte je poznato da je James Joyce svojim utjecajem pomogao otkriće djela Itala Sveva, ali pored toga je i izvršio književni utjecaj na tršćanskog autora, dok je i ovaj drugi izvršio neosporivi utjecaj na njega. Očiti su izborni afiniteti koji su postojali između dva čovjeka koji su se, u periodu kada su se upoznali, nalazili u istoj tami i istoj izolovanosti, i kojima je, krećući od iste gorke indiferentnosti Naturalizma, bilo suđeno da u romanu postanu predstavnici psihoanalize.*²²

Godine 1928. Italo Svevo počinje pisati svoj četvrti roman pod nazivom *Il vegliardo* (*Starac*), koji predstavlja nastavak *Zenove svijesti* i koji ostaje nedovršen usljed smrti autora iste godine. Iako nedovršen, posljednji Svevov roman je objavljen 1995.

6. Neprilagođeni junaci Svevovih romana

Fenomen *neprilagođenog junaka* I. Svevo preuzima iz ruske književnosti, te ga prilagođava novim književnim prilikama: njime želi prikazati položaj u kojem su se našli umjetnici usljed novih ekonomskih previranja i propadanja buržujskog društva. Neprilagođenost je zapravo uvjetovana slabošću, nesigurnošću, izgubljenošću, nesnalaženju u vremenu i prostoru. Nadalje, neprilagođenost junaka Svevovih romana također je uvjetovana marginalizacijom umjetnika i intelektualaca u tom periodu. S tim u vezi, junak svoju neprilagođenost percipira čak i kao superiornost u odnosu na okolinu u koju se ne uspijeva adaptirati, a zapravo za to nema snage niti hrabrosti. Usljed neprihvaćenosti, junak se povlači i zatvara u sebe, mnogo promišlja o sebi i svom životu, želi se promijeniti, ali mu to ne uspijeva.

---

²¹ PAMPALONI, Geno (1976), op.cit., str. 439. (prijevod: naš).

²² MEJDANIJA, Mirza, *Priča o jednom prijateljstvu i međusobnom književnom utjecaju: James Joyce i Italo Svevo*, u: *Sarajevske sveske*, br. 45-46, str. 327. Dostupno online na: https://www.academia.edu/45090724/Priča_o_jednom_prijateljstvu_i_me%C4%91usobnom_knjizevnom_uticaju_James_Joyce_i_Italo_Svevo

S druge strane, junak se osjeća slabim jer se ne uspijeva izboriti sa svojom neprilagođenošću, a upravo tu slabost percipira kao bolest, te, s tim u vezi, neprestano traga za onim što bi moglo doprinijeti njegovom ozdravljenju. U tom slučaju, obično se radi o fatalnoj ženi, još jednom liku karakterističnom za dekadentnu književnost, koja za neprilagođenog junaka predstavlja prototip zdravlja i jedrosti, ali i predmet požude.

Femme fatale u dekadentizmu se obično pojavljuje kao lik raspuštene žene zavodnice koju zabavlja da muškarce čini svojim robovima. Dekadentni svijet teži da naglašava žensku figuru, stvarajući gorko-slatku mješavinu privlačnosti i nepovjerenja. /.../ Ove ženske figure su u suštini "loše" i obično moralno dvosmislene, a često i antijunakinje za razliku od pozitivnih heroína.²³

Nadalje, fatalna žena za neprilagođenog junaka predstavlja sponu sa samim životom zbog čega je neprilagođeni junak percipira na sebi svojstven način iako je svjestan da je ta percepcija pogrešna. Svjestan je da se zapravo radi o toksičnom odnosu, pokušava da se otrgne, ali mu to ne uspijeva: s jedne strane, usljed svoje slabosti, s druge strane usljed nade za izlječenjem. Upravo ovakav odnos određuje tok junakovog života, njegove postupke, a samim tim i ono što pokreće radnju romana.

Nadalje, na junakove postupke u velikoj mjeri utječu i filozofske ideje A. Schopenhaura i S. Freuda. Osim pomenutih, u romanima su prisutne ideje darvinizma, naturalizma, marksovog socijalizma pa čak i primjese impresionizma. Ipak, ono što je istaknuto u prvom planu Svevovih romana je upravo prikaz psihološkog aspekta ličnosti. U svom pripovijedanju, autor stavlja akcent na unutrašnjost junaka, opisuje sve ono što osjećaju i misle, te ono o čemu promišljaju, ali nemaju snage to provesti u djelo. Autor nam nudi opis i prostora u kojem se lik kreće, razgovora koje vodi čime oslikava kontrast između lika i njegove okoline, naglasivši tako još više njegovu inertnost. Prilagođava i sam način pripovijedanja neprilagođenosti glavnog junaka: dijaloga sa drugim likovima je jako malo jer junak izbjegava da se upušta u opsežne razgovore i nikada ih ne započinje prvi, te je više fokusiran na razmišljanje o onome što bi želio reći, nego što to zapravo kaže.

---

²³Dostupno online na: https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/558383/Owens_georgetown_0076M_12286.pdf?sequence=1&isAllowed=y

U nastavku ovog poglavlja ćemo detaljnije analizirati neprilagođene junake u Svevovim romanima:

7. Una vita / Jedan život

Prvobitni naslov ovog djela koji je glasio *Nesposobnjaković*, autor je preimenovao u sadašnji naziv kako bi ispunio uvjete izdavača. Pod naslovom *Una vita / Jedan život* roman je objavio 1892. tršćanski izdavač Vram o piščevom trošku. Obzirom da roman predstavlja inovaciju u odnosu na dotadašnja djela, njegov kvalitet nije prepoznat, tako da njegovo objavljivanje prolazi govoto neopaženo.

Pisac piše vrstu romana koja je još uvijek nepoznata u italijanskoj književnosti, izražavajući novu viziju svijeta koja odražava historijske kontradikcije tadašnjeg buržuskog društva. Svevo opisuje poredak buržuskog društva i njegove navike, polazeći od priče jedne svijesti, čija nam se analiza čini glavnom temom: /.../²⁴

Glavni junak ovog romana je Alfonso Nitti, mladić koji je ostavio bolesnu majku i sa sela došao u grad da bi se zaposlio kao službenik u banci Maller. Međutim, mladić nije zadovoljan novim okruženjem, te se želi vratiti u rodno selo. Roman započinje pismom koje Alfonso piše majci, u kojem opisuje svoj život kojim nije zadovoljan, ali i nostalgiju koju osjeća za domom i selom. U ovom pismu junak opisuje strukturu zaposlenih u banci Maller, odnosno predstavnik visokog i srednjeg buržuskog društva, govori o njihovom odnosu prema njemu, o njegovom nesnalaženju: *Želim ti sve reći ! Oholost mojih kolega i mojih šefova mnogo povećava moju bol. Možda me gledaju sa visine jer se oblačim gore od njih. Svi su oni kicoši koji provode pola dana ispred ogledala. Glupi ljudi !²⁵* Pismo majci je prepuno emocija; međusobno se prepliću ljubav prema majci, neutaživa želja za povratkom kući, te očaj jer je primoran biti u tom, za njega, mučnom, gradu. Alfonso njegove stanovnike doživljava na sljedeći način: *Alfonso je došao u grad donoseći veliki prezir prema njegovim stanovnicima; za njega je biti građanin ekvivalentno biti fizički slab i moralno oslobođen /.../ Vjerovao je da ne može ličiti na njih, te se osjećao i bio vrlo drugačiji za tadašnje vrijeme.²⁶* Dakle, iako osjeća prijezir prema njegovim stanovnicima, Alfonso ipak dolazi u grad u potrazi za zaposlenjem. Međutim, boravak u gradu mu osim zaposlenja donosi i *bolest*. Iz navedenog citata zaključujemo da je uzrok Alfonsovog stanja upravo boravak u gradu

²⁴ MEJDANIJA, Mirza (2014), op. cit., str. 30.

²⁵ SVEVO, Italo (1985), *Una vita*, Mondadori Printing S.p.A., Milano, str. 4. (prijevod: naš).

²⁶ Ivi, str. 70.

među *bolesnim* ljudima.²⁷ Za razliku od njih, Alfonso uviđa tu bolest, te se stoga smatra drugačijim, odnosno superiornijim u odnosu na tu zalutalu masu. Autor izostavlja romantičarske emocije mladića koji sa sela dolazi u grad, te prikazuje ovog lika kao osobu koja je svjesna novih društvenih prilika. Nadalje, Alfonso je svjestan i sopstvenog stanja, odnosno bolesti koju poprima, ali koju strpljivo podnosi jer se nada da će ubrzo ozdraviti društvo u kojem se nalazi, te da će to dovesti i do njegovog konačnog ozdravljenja.

*Dovoljno je bilo izaći na zrak znajući da tamo možete ostati neko vrijeme i biti tamo iz zdravstvenih razloga kako bi oslobodili Alfonsa njegove tromosti. Imao je unutrašnju želju da povrati zdravlje. Do tada se nije žalio na svoje slabljenje, jer mu se, poput nekih religioznih ljudi u Indiji, činilo da uništavanje materije nužno uzrokuje povećanje inteligencije. Ali to stanje dosade u kojem su mu stvari izgledale monotono i sivo nije bilo inteligentno.*²⁸

Međutim, pored same bolesti, Alfonso osjeća dosadu usljed iščekivanja ozdravljenja. Nadalje, osim bolesti, i dosada je čest motiv dekadentne književnosti: osjećaju je i autori romana i njihovi protagonisti. *./.../ Oni su, ustvari, pisci koji pate od bolesti stoljeća, te osjećaju dosadu koja se rađa u trenutku krize adolescencije, kada individua počinje shvatati svijet na ozbiljan način.*²⁹ Kako bi se oslobodio te dosade i novog okruženja koje ga sputava, Alfonso neprastano sanjari. *Mogao je sada otići odatle, ali veliki umor ga je natjerao da ostane. Naumio je da pospremi svoj sto, ali je ostao trom, sjedio i sanjao.*³⁰ Upravo je to sanjarenje uzrok njegove isključenosti i nemarnosti prilikom obavljanja poslova u banci Maller. Posljedično, Alfonso često pravi velike greške u radu, zbog čega ga ostali uposlenici gledaju sa čuđenjem, pa i prijezirom, te često dobija prijekore od nadređenih.

*Jedne večeri Sanneo ga je izgrdio zbog greške koju je napravio. Iako je morao razaznati da zaslužuje te prijekore, iznervirala ga je nagla riječ. Drugi puta bi se, podsjećao se, oslobodio poniženja u koje bi ga bacile takve nezgode života službenika, tako što bi se s većim žarom posvetio studijama koje su ga trebale udaljiti iz podređenog položaja.*³¹

---

²⁷ U ovom kontekstu, radi se o moralnoj i duševnoj bolesti jednog propadajućeg društva. Ova vrsta bolesti nema simptome, ne može se čak precizno ni dijagnosticirati, može se samo osjetiti. Osjete je upravo oni koji ne pripadaju novim društvenim porecima, odnosno neprilagođeni junaci.

²⁸ Ivi, str. 85.

²⁹ MEJDANIJA, Mirza (2014), op.cit., str. 11.

³⁰ SVEVO, Italo (1985), op.cit., str. 15.

³¹ Ivi, str. 93.

Iako je radnja ovog romana fokusirana na glavnog lika i njegova promišljanja, strukturu istog ne možemo svesti samo na pomenuti aspekt: iako nespretno, Alfonso je u korelaciji sa svojim okruženjem, a njegova neprilagođenost još i više dolazi do izražaja kada dođe u susret sa spoljašnjim svijetom kojem ne pripada. Uzrok te neprilagođenosti je upravo činjenica da svaki njegov pokušaj prilagođavanja biva osujećen, usljed čega je primoran zatvoriti se u sebe. Dakle, ne možemo posve tvrditi da se Alfonso ne nastoji prilagoditi novom okruženju, već da je društvo to koje odbacuje svakog onog ko im nije sličan. *Macario nell'entusiasmo tenne lungamente nelle sue la mano che Annetta gli lasciava. — La signorina parla magnificamente il francese! — fece quasi in tono di domanda Alfonso. Nessuno si curò di rispondergli ed egli tacque riconoscendosi sciocco e noioso.*³² Iz navedenog citata možemo uočiti Alfonsov pokušaj da se prilagodi društvu u kojem se nalazi, ali bezuspješno jer niko ne odgovara na njegov kompliment. S tim u vezi, upravo je to neprihvatanje uslovljeno klasnim razlikama.

Nadalje, usljed svoje slabosti koja u velikoj mjeri diktira njegove postupke, Alfonso uspijeva ostvariti blizak odnos samo sa nekoliko osoba koje za njega predstavljaju personifikaciju zdravlja. U prvom redu radi se o advokatu Macariju koji, za razliku od Alfonsa, pripada srednjem buržujskom društvu. Osim toga, Macario posjeduje sve one osobine koje nedostaju Alfonsu: zdrav je, samouvjeren, ima uspjeha kod suprotnog spola. *Advokat Macario, zgodni četrdesetogodišnjak, odjeven s velikom pažnjom, visok i snažan, tamnih crta lica punih života /.../*³³ Autor na veoma slikovit način opisuje Macarijev lik, stavljajući akcent na njegovu zdravlje, jedrost, pripadnost višoj društvenoj klasi. S tim u vezi, iako veoma različiti, Alfonso i Macario se uspijevaju zbližiti, tako da taj odnos prividno slični na prijateljstvo. Dakle, Alfonsov i Macarijev odnos građen je po obrascu protagonist - antagonist, što neodoljivo podsjeća na obrazac preuzet iz tradicionalnih romana, koji je u ovom slučaju dosta izmijenjen usljed drugačije karakterizacije likova. Nadalje, obzirom na Alfonsovu slabost koja u velikoj mjeri određuje njegovu ličnost, upitno je koliko ga uopće možemo percipirati kao klasičnog protagonistu.

8. Naturalizam i Schopenhauerova filozofija

---

³² Ivi, str. 49.

³³ Ivi, str. 44.

Budući da se autor prvobitno susreo sa djelom E. Zole, predstavnikom naturalizma, zahvaljujući kojem je otkrio Schopenhauerovu filozofiju, u samom romanu je vidljiv susret između ova dva bloka, s tim da Schopenhauerova filozofija potiskuje Zolin naturalizam.

Zola je objavljivao u nastavcima u "Gil Blasu", a zatim je sakupio La joie de vivre u svesku; Svevo to recenzira u "Independentu", i dalje se potpisuje kao Ettore Samigli. Roman ima za temu Schopenhauerovu filozofiju, a Samigli ne razumije o čemu se tačno radi. Prije svega, on ni ne pomišlja da će ta filozofija biti osnova za optužbu antinaturalista protiv Zole /.../ on to ne pomišlja, ali će je naučiti bez poteškoća. I on će izabrati svoju stranu.³⁴

Međutim, iako marginalizirana, filozofija naturalizma nije u potpunosti potisnuta iz romana. Naime, svijet koji je predstavljen u ovom romanu je tipični naturalistički svijet podijeljen na klase koje se ne miješaju međusobno i u kojima vladaju ustaljeni zakoni. Budući da je sam protagonist prisutan u svim klasama, iako nijednoj ne pripada u potpunosti, imamo uvid u njihove živote. Svevo tu, ustvari predstavlja sve društvene klase Trsta svog vremena i na određeni način oslikava društvenu sliku svake klase, od naroda do aristokratije, na način da u samo jednom romanu sažima fizionomiju tadašnjeg italijanskog života, podsjećajući time na Vergin ciklus pobijeđenih.³⁵ Dakle, društvo u ovom romanu dijeli se na: visoko buržujsko društvo predstavljeno kroz vlasnike banke Maller, srednje buržujsko društvo predstavljeno kroz njihove uposlenike, te na sitnu buržuaziju u koju spada porodica Lanucci kod koje Alfonsno odsjeda.

Pored naturalizma, u ovom djelu veliki utjecaj ima i Schopenhauerova filozofija koju je izučavao i sam autor. U tom slučaju se radi o autobiografskom motivu jer je autor svoje privatne interese *prenio na papir*. Nadalje, bitno je napomenuti da njemački idealizam³⁶, među čije se predstavnike ubraja i Arthur Schopenhauer, percipira ulogu umjetnika kao originalnog stvaraoca.³⁷ Ovakvo učenje preuzima i Nietzsche koji umjetnika percipira na isti način:

Kao i Schopenhauer, Nietzsche nastavlja veličanjem važnosti samog umjetnika, pri čemu se on ukazuje kao bolji od drugih, jer putem umjetnosti prolazi kroz svojevrstu katarzu. Genij je za

---

³⁴ CURTI, Luca (2016), *Svevo e Schopenhauer: rilettura di una vita*, Edizioni ETS, Pisa, str. 8-9.

³⁵ MEJDANIJA, Mirza (2014), op.cit., str. 32.

³⁶ Njemački idealizam (18. st. – 19. st.), dominantna filozofska struja u Njemačkoj u ovom periodu koja za polazište u tumačenju svijeta i života uzima neko nadosjetilno načelo, svijest, ideju ili misao.

³⁷ FERLIH, Jasenka (2013), *Utjecaj Arthura Schopenhauera na književnost i umjetnost, Nova prisutnost XI*, br.1, str. 58. Dostupno online na: <https://hrcak.srce.hr/98586>

*Nietzschea isto što i za Schopenhauera, tj. usamljena individua, odbačena od svijeta samo zato što je drugačija i što svijet vidi temeljitije od ostalih ljudi.*³⁸

Ovakva se karakterizacija umjetnika odnosno genija, u potpunosti poklapa sa karakterizacijom neprilagođenih junaka Svevovih romana.

Obzirom na nepovoljni položaj umjetnika u ovom periodu, jasno je zbog čega ova filozofija ostaje i dalje popularna,³⁹ te pronalazi svoje mjesto, između ostalog, i u italijanskoj književnosti ovog perioda.

I dok su naturalistički principi korišteni da se prikaže socijalno stanje u Trstu toga vremena, Schopenhauerova filozofija je korištena prilikom građenja glavnog lika, odnosno njegovih postupaka. Naime, ono što je karakteristično za ovu filozofsku ideju jest podjela ličnosti na dvije kategorije: na *borce* i *posmatrače*.⁴⁰ Budući da se ova filozofija direktno projicira na Alfonsov lik, posljedično je da on spada u jednu od dvije pomenute kategorije. Međutim, ono što je problematično u vezi njegove kategorizacije jest upravo nemogućnost svrstavanja ni u jednu od ponuđenih. Dakle, Alfonsov lik ne posjeduje karakteristike borca što bi se očitovalo u upravljanju sopstvenim životom i u sveopštoj borbi u novoj sredini u kojoj se tek treba dokazati. S druge strane, Alfonso ne spada ni u kategoriju posmatrača jer ga njegova vlastita slabost sputava da ravnodušno posmatra svijet u kojem živi, baveći se jedino svojom egzistencijom. Alfonso zapravo spada u kategoriju *sanjalice*, odnosno osobe koja svoj život proživljava sanjajući ga, o čemu je ranije bilo riječi. *Ovo ponašanje sanjalice konstantno je u cijelom romanu, budući da je Alfonso ličnost koja je u potpunosti okrenuta ka snu: sanja o uspjehu na poslu, sanja da piše opširan moralni traktat, sanja o promjeni svog statusa u kući Maller /...*⁴¹ Zaključno, iako Alfonso ne spada ni u jedno od dvije ponuđene kategorije, ne možemo zanijekati motive pomenute filozofske ideje koja je prisutna i kroz motive volje, odnosno nedostatka iste.

U svom kapitalom djelu *Svijet kao volja i predstava* (1819) A. Schopenhauer govorio upravo o volji kao pokretaču svijeta. Schopenhauerov voluntarizam *poprima gotovo fatalističke crte: svijet nije ništa drugo do rezultat voljne predožbe o njem koja ga konstituira kao takvog i kroz*

---

³⁸ Ivi, str. 60.

³⁹ Zahvaljujući F. Nietzscheu, filozofske ideje A. Schopenhauera se najviše počinju izučavati krajem 19. stoljeća i kasnije.

⁴⁰ MEJDANIJA, Mirza, op.cit., str. 37.

⁴¹ Ivi, str. 38.

njega hoće jedino samu sebe.⁴² U kontekstu ovog romana, nedostatak volje koji je prisutan kod glavnog lika manifestuje se upravo njegovom bolešću koja jasno korespondira sa bolešću njegove okoline. O uzroku bolesti Schopenhaueru navodi sljedeće:

- Nervna slabost pokazuje se u činjenici da utisci – koji bi trebalo da imaju samo onaj stupanj jačine, koji je dovoljan da se oni pretvore u podatke za razum – dosežu viši nivo svoje moći, na kojem pokreću volju, to jest pobuđuju bol ili osećanje zadovoljstva, premda češće bol; no bol je delimično tup i neodređen, te nas zato ne samo navodi da bolno osećamo pojedine zvukove i jaku svetlost, već – u celini uzev – pobuđuje bolesno, hipohondrično raspoloženje koje je teško odrediti. – Sem toga, istovetnost tela i volje ogleda se i u činjenici da svaki žustar i preteran pokret volje – to jest svaki afekt – neposredno potresa telo i njegove unutrašnje mehanizme, narušavajući tok njegovih vitalnih funkcija.⁴³

Dakle, iz navedenog možemo zaključiti da se slabost, jedna od najprisutnijih karakteristika likova Svevovih romana, ogleda u činjenici da utisci koji se stječu percepcijom okruženja u kojem protagonist obitava, pobuđuju upravo njegovu bolest. S tim u vezi, slabost i bolest su uvijek prisutne u jednoj ličnosti jer su međusobno zavisne jedna od druge.

Budući da je Alfonso svjestan svoje bolesti, u neprestanom je traganju za onim što smatra lijekom. Pošto nema snage da napusti mjesto koje mu tu bolest i uzrokuje, Alfonso uspostavlja odnose sa osobama iz okruženja koje za njega predstavljaju *zdravlje* ili predmet požude, tj. ono što će ga *održati u životu*. Osim advokata Macarija s kojim gradi prividno prijateljski odnos, Alfonso postaje blizak i sa Annettom, kćerkom vlasnika banke Maller, sa kojom će započeti ljubavnu vezu. Promjenom u ljubavnom životu Alfonso stječe ugled među ostalim zaposlenicima. *U kancelariji se znalo da on posjećuje gazdinu kuću zbog čega su ga nadređeni tretirali sa više poštovanja. I Cellanijev se stav promijenio. Ljubazniji nije mogao, ali je postao prisniji.*⁴⁴ Nadalje, promjena društvenog položaja izazvala je promjene i na njegovoj ličnosti koje se posebno reflektuju na *zdravlje*: sada se doima zaista zdravim, bolesti kao da više i nema. Alfonso živi život visoke društvene klase, uživa u odnosu sa Annettom, uživa i ugled među kolegama. Međutim, samo prividno: Alfonso se i dalje ne osjeća kao dio tog društva, zbog čega se neprestano

---

⁴² Dostupno online na: <https://enciklopedija.hr/clanak/voluntarizam>

⁴³ ŠOPENHAUER, Artur, *Svet kao volja i predstava*, prvi tom / prvi dio, prev. Božidar Zec (1981), Grafos, Beograd, str. 163.

⁴⁴ SVEVO, Italo (1985), op.cit., str. 126.

preispituje, analizira svoj život, odnos sa Annettom. Dakle, neprilagođeni junak pored svih napora da se promijeni, i dalje ostaje neprilagođen.

U trenutku kada se trebao oženiti Annettom, Alfonsova potiskivana bolest kao da je eskalirala. Naime, osjetivši da je nesposoban da se izbori sa novonastalom situacijom, Alfonso odlazi u rodno selo pod izgovorom da se mora brinuti o bolesnoj majci. Ovakvim postupkom navlači na sebe gnjev porodice Maller, kao i svih njihovih uposlenika. Nakon majčine smrti, Alfonso se vraća u grad. Obzirom da ostavljanjem Annette udara na ugled porodice Maller, ista se odlučuje obračunati sa njim. Naime, Annettin brat Federico Maller ga poziva na dvoboj na koji Alfonso nikada ne stiže jer počinjava suicid o čemu nas obaviještava pismo kojim se ovaj roman i završava.

Paradoksalno, ono što navodi Alfonsa na ovaj potez jest upravo njegova slabost, odnosno svjesnost o sopstvenoj slabosti:

On se, međutim, osjeća nesposobnim za život. Nešto što je često uzaludno pokušavao shvatiti činilo ga je bolnim i nepodnošljivim. Nije znao voljeti ni uživati: u najboljim je okolnostima patio više nego drugi u najbolnijim. Napušta ga bez žaljenja. Bio je to način da postane veći od sumnji i mržnje. To je bilo odricanje o kojem je sanjao. Bilo je potrebno uništiti taj organizam koji nije poznao mir: živ bi ga neprestano uvlačio u borbu jer je stvoren s tim ciljem.⁴⁵

Radi se, dakle, o nesposobnosti koji ga spiječava da živi život; to je ono sa čim se susreće tokom cijelog romana, ono što silom pokušava ugušiti.

Nadalje, i u ovom aspektu je prisutan motiv Schopenhauerove filozofije u kojoj je razrađen fenomen samoubistva. U drugom dijelu prvog toma *Svijeta kao volje i predstave*, Schopenhauer o samoubistu kaže sljedeće:

/.../ koga pritiska životno breme, ko doduše voli život i potvrđuje ga, ali se užasava njegovih muka i nije više kadar da podnosi okrutnu sudbinu koja mu je pala u deo — taj ne treba da se nada oslobođenju od smrti i nije u stanju da sebe spase samoubistvom; jedino prividom primamljuje ga mračni i studeni pakao kao luka spokoja. /.../ Dakle, već nam ovde samoubistvo izgleda kao uzaludan i besmislen postupak /.../⁴⁶

---

⁴⁵ Ivi, str. 394.

⁴⁶ ŠOPENHAUER, Artur (1981), op.cit., str. 22.

Schopenhauerova percepcija samoubista u totalnoj je suprotnosti sa poimanjem samoubistva glavnog lika koji ovaj čin smatra oslobođenjem.

Iako se Alfonso Nitti, protagonist ovog romana, smatra *nosiocem Schopenhauerove filozofije*⁴⁷, on je po svoj prilici, ne poznaje jer se odlučuje na samoubistvo. U tom se smislu jasno pravi razlika između Itala Sveva, poznavaoca ove filozofije i Alfonsa Nittija, protagoniste koji je ne poznaje: *Tumačenje se, ustvari, sastoji u interpretiranju Alfonsovog ponašanja i samoubista kao rezultata njegove otuđenosti od Schopenhauerove filozofije, i on se ubija upravo zbog toga što je ne poznaje, dok autor romana njom u potpunosti vlada.*⁴⁸

Primijenivši kategorizaciju *boraca i posmatrača* na kontekst samog društvenog uređenja u kojem Alfonso obitava, možemo zaključiti da su svi izuzev njega borci, te su se stoga *održali u životu*. S tim u vezi, na motiv Alfonsovog samoubista se nadovezuje Darwinova teorija prirodne selekcije: *Dakle, darvinizam se određuje kao proces evolucije putem prirodne selekcije koji uništava jedinke slabije prilagođene uvjetima života, a podupire one bolje prilagođene. Pri tome se pojavljuju (sic) individualne varijacije koje ovise o vanjskim uvjetima ili okolišu i unutarnjim čimbenicima.*⁴⁹ Dakle, iz aspekta ove teorije, Alfonsova smrt je, usljed njegove slabosti, bila neminovna. U članku se dalje kaže: *Sam razvoj se u darvinističkom smislu odnosi na pojedine organizme unutar populacije, a ne na veće entitete poput rase ili, još radikalnije, klase.*⁵⁰ S tim u vezi, navedeni citat implicira da je razvoj buržujске klase u ozdravljeno društvo nemoguć, ali da je moguć razvoj pojedinca unutar te klase, što se svakako ne može odnositi na protagonistu ovog romana koji nije pripadao niti jednoj klasi.

Zaključno, u kontekstu razvoja neprilagođenog junaka Itala Sveva, Alfonsa Nittija smatramo početnom tačkom tog razvoja, a njegovu smrt usko povezujemo sa nepoznavanjem filozofskih ideja Arthura Schopenhauera.

---

⁴⁷ MEJDANIJA, Mirza (2014), op.cit., str. 37.

⁴⁸ Ivi, str. 41.

⁴⁹ KARDUM, Marko, *Marksizam kao negacija socijalnog darvinizma*, Čemu IX, br. 18/19, 2010, str. 32. Dostupno online na: <https://hrcak.srce.hr/61615>

⁵⁰ Ivi, str. 33.

9. La Senilità / Senilnost

U maniru *Jednog života* nastavlja se i roman *Senilnost* objavljen 1898. godine. U ovom romanu se govori o prijevremenoj *senilnosti*⁵¹ protagoniste, tridesetpetogodišnjeg Emilija Brentanija, uposlenika jednog osiguravajućeg društva. Osim toga, Emilio se okušao i u pisanju romana, što mu je donijelo ugled među poznanicima, iako sam roman nije doživio veliki uspjeh. Nezadovoljan životom koji živi i dosadom koju osjeća, Emilio se odvaži da započne kratku avanturu sa *djevojkom iz naroda*, Angolinom Zarri. Međutim, prvobitna namjera za avanturom prerasta u posesivan i veoma toksičan odnos u trenutku kada Emilio uviđa da mu Angiolina pruža sve ono što njemu nedostaje, te da ga taj odnos *održava u životu*. Upravo je ovaj roman više od svih drugih Svevovih romana protkan autobiografskim elementima: tako glavni likovi ovog romana (Emilio, Amalia, Stefano i Angiolina) predstavljaju pandane stvarnih ličnosti koje je sam autor poznao i sa kojima je imao bliske odnose. S tim u vezi, autor prenosi shemu ličnih odnosa na sam roman.

*Važno je, uostalom, reći da se u romanu autor preobukao u Emilija Brentanija, Veruda je kipar Stefano Balli, Zergol je postala Angiolina Zarri, a Maria Rossi, nesretna i melanholična sestra njegovog prijatelja Cesarea, pjesnika i novinara, bila je model za lik Amelije Brentani.*⁵²

Nadalje, odnos između Emilija i Angioline predstavlja lajtmotiv ovog romana, a na njega se nadovezuju Emilijevi odnosi sa prijateljem Stefanom Ballijem, te sestrom Amalijom. Kao i u slučaju *Jednog života*, autor se u potpunosti posvetio prikazivanju psihologije glavnog lika, te utjecaja koji na njega imaju odnosi sa njemu bliskim ljudima, dok su svi drugi elementi koji ne pripadaju ovom okviru potisnuti, čak i više nego u *Jednom životu*. Posljedično, autor izostavlja detaljnije opise koji se tiču strukture zaposlenih u osiguravajućem društvu čiji je Emilio zaposlenik, također su izostavljeni opisi i same društvene situacije grada iz tog vremena.

Što se tiče figura neprilagođenih junaka u ovom romanu, Emilio Brenatni i njegova sestra Amalia predstavljaju njihovo otjelovljenje, dok Angiolina Zarri i Stefano Balli predstavljaju njihove oponente za koje se oni čvrsto vežu. Nadalje, Emilija Brentanija možemo smatrati *reinkarnacijom* Alfonsa Nittija, ali sa značajnim razlikama.

Emilio Brentani je nesposoban kao i Alfonso Nitti i njegova psihološka struktura je veoma slična; /.../ Samo što (prvi element različitosti) Emilio, umjesto da ideološki odbaci stvarnosti,

---

⁵¹ U kontekstu ovog romana, *senilnost* percipiramo kao slabost, nesposobnost junaka da se uhvati u koštac sa životom.

⁵² MEJDANIJA, Mirza (2014), op.cit., str. 53.

romanopisac je hvata u trenutku u kojem je odlučio iskoristiti. Normalnost od koje Alfonso bježi je Emilijova fantazija. Ako je Alfonso u grotesknoj (očajnoj i ponosnoj) poziciji otuđenosti, Emilio je, umjesto toga, požudan i agresivan, prihvata čak i prevaru kao zamjenu za sreću, a to, prirodno, njegovom liku daje jasniju vitalnu kompleksnost.⁵³

Za razliku od Alfonsa Nittija koji se srodio sa svojom slabošću te se protiv nje nije pokušavao odlučnije boriti, Emilio Brentani sebe ne posmatra kao slabića, već kao osobu ispunjenu životnom snagom koja će eskalirati kada za to dođe vrijeme.

Budući da je bio veoma svjestan bezvrijednosti vlastitog djela, nije se hvalio prošlošću, ali je, kako u životu, tako i u umjetnosti, mislio da se još uvijek nalazi u periodu pripreme; u najskrivenijim dubinama svoje unutrašnjosti, doživljavao je sebe kao moćnu i genijalnu mašinu koja još nije aktivirana. Živio je u stalnom, nestrpljivom iščekivanju nečega što je trebalo da osmisli njegova glava, nečega što je moralo dolaziti s polja, sreće, uspjeha, kao da doba velike energije za njega još nije propalo.⁵⁴

Nadalje, lik Emilija Brentanija je dosta zreliji i odlučniji, gradi čvršće i postojanije odnose sa svojom okolinom jer svoju izgubljenost i neprilagođenost prikriva svojom agresivnošću. Naizgled djeluje angažovano poput junaka tradicionalnih romana, što se posebno očituje pri započinjanju odnosa sa Angiolinom.

Nije razumjela i osjećala se polaskano što ga vidi kako preuzima dužnost koja nije njegova, kako bi uklonio opasnost od nje. Naklonost koju joj je pružio imala je izgled bratske nježnosti. Pretpostavivši to, osjeti se mirnim i nastavi tonom koji više odgovara okolnostima. Sruči je na plavokosu glavu lirske izjave koje su sazrele i izoštrile se u dugim godinama čežnje, ali, izgovarajući ih, i sam je osjetio kako se obnavljaju i podmlađuju kao da su rođene u tom trenutku, u toplini Angiolininog plavog oka.⁵⁵

Emilija u velikoj mjeri definiše i odnos sa prijateljem Stefanom Ballijem. Stefano je sušta suprotnost Emiliju: uspješan je i harizmatičan, a najveće mu samopozdanje daje činjenica da važi za velikog zavodnika. Obzirom da predstavljaju utjelovljenje dvaju krajnosti, od kojih je jedna

---

⁵³ PAMPALONI, Geno (1976), op.cit., str. 450.

⁵⁴ SVEVO, Italo (1988), *La senilità*, Bompiani, Milano, str. 12-13.

⁵⁵ Ivi, str. 13.

nadmoćnija nad drugom, Stefano i Emilio se međusobno nadopunjuju, te na taj način njihov odnos funkcioniše.

Njihov odnos je oblikovao Balli. On je postao prisniji nego što je Emiliju nalagala opreznost, prisan kao što su bile prisne sve malobrojne vajareve veze, a njihovi intelektualni odnosi ograničavali su se na likovne umjetnosti u čemu se su savršeno slagali /.../ Emilio je pao pod utjecaj prijatelja čak i po načinu hodanja, pričanja, gestova. Muškarac u pravom smislu riječi, Balli nije primao ništa, a kada se nalazio pored Brentanija, imao je osjećaj da ga prati jedna od mnogobrojnih žena koje je osvojio.⁵⁶

Nadalje, iako je osnova ista, postoje evidentne razlike između odnosa Alfonsa Nittija i Macaria s jedne, i Emilija Brentanija i Stefana Ballija s druge strane: Emilijev i Stefanov odnos je prisniji, iskreniji, te u većoj mjeri određuje ličnost neprilagođenog junaka od odnosa Alfonsa Nittija i Macaria. S tim u vezi, možemo zaključiti da Emilijeva zorna vitalnost upravo prozilazi iz Stefanovog utjecaja koji pridonosi iskrivljenoj slici protagoniste o samom sebi, te se on neprestano pokušava poistovijetiti sa svojim prijateljem, antagonistom.

U ovom romanu je evidentna razlika između parova Emilio Brentani - Angiolina Zarri i Alfonso Nitti – Annetta Maller. Za razliku od Annette, Angiolina predstavlja tipičnu figuru dekadentne književnosti, *fatalnu ženu*, o čemu je već bilo riječi. Neprilagođeni junak, u ovom slučaju Emilio Brentani je čvrsto vezan za fatalnu ženu, iako je svjestan njenih prevara i laži. Paradoksalno, čitanjem romana stječe se utisak da ga baš te laži i prevare sve jače vežu za Angiolinu jer u njemu pobuđuju agresivnost koju on percipira kao snagu. Dakle, ta *snaga* silom izazvana predstavlja zapravo izvor njegove vitalnosti. S tim u vezi, Emilio nije u stanju da prekine odnos sa Angiolinom jer ona za njega predstavlja otjelovljenje zdravlja - onog što je njemu prijeko potrebno. Upravo odnos sa Angiolinom otkriva Emilijevu slabost i nesposobnost da se izbori sa svojim prohtjevima, sa svojim životom.

Zauvijek je vezan za Anglionu čudnom anomalijom svog srca, svojih čula - u usamljenom krevetu njegova se želja ponovno rodila - i ista ogorčenost koju je pripisivao mržnji. Ta ogorčenosti je izrodila najslađe snove. Pred jutro je njegova duboka uznemirenost bila ublažena njegovom potištenošću za vlastitu sudbinu. Nije zaspao, već je zapao u jedinstveno stanje

---

⁵⁶ Ivi, str. 21-22.

malodušnosti koje mu je oduzelo pojam o vremenu i mjestu. Činilo mu se da je bolestan, ozbiljno, bez lijeka, i da je Angiolina požurila da ga izliječi.⁵⁷

Nadalje, osim prividne vitalnosti koju u njemu pobuđuje odnos sa Angiolinom, *nedostatak* tog odnosa u njemu pobuđuje muku i bol, negativne emocije koje ga pokreću i od kojih on očekuje da mu donesu ozdravljenje.

Još se nikada nije tako ponijela prema njemu. Možda sva ova tuga i bol prethode ozdravljenju. Ali, pomisli s bolom: – Da sam je posjedovao, ne bih toliko patio. – Da je želio, snažno želio, ona bi bila njegova. Međutim, on je samo bio zaokupljen željom da u tu vezu umetne idealnost koja ga je sada činila smiješnim čak i u vlastitim očima. Ustade sa zidića mirniji, ali utučeniji nego kada je sjeo. Sva je krivica bila njegova. On je bio taj koji je čudan i bolestan, a ne Angiolina.⁵⁸

Dakle, ovo je prijelomni trenutak u romanu kada Emilio uviđa da je on zapravo *bolestan*, a ne Angiolina, kako je prvobitno smatrao.

I pored ovog saznanja, Emilio se sve više veže za Angiolinu, dok njihov odnos ne dostigne kulminaciju koja se očituje u Emilijevoj pretjeranoj agresivnosti prema Angiolini.

Naizgled iscrpljena, ona se sada plašila; njeno preblijedjelo lice netremice ga je gledalo pogledom koji traži samilost. Puštala ga je da je drmusa ne pružajući otpor, a njemu se učini da će pasti.⁵⁹

Ovo ujedno predstavlja i njihov posljednji susret nakon kojeg Emilio konačno odlučuje da je neće više tražiti. Iako prividno spasonosan, Emilio uviđa svu štetu ovog odnosa po njega, te se odlučuje vratiti svojoj senilnosti, dok mu Angiolina predstavlja samo dragu uspomenu.

Analizirajući lik Emilija Brentanija u odnosu na druge likove, zaključujemo da on nije sposoban izgraditi ravnopravan odnos sa ostalim likovima. To možemo povezati sa činjenicom da baš nema previše iskustva u odnosu sa ljudima zbog čega ga privlače dominantnije ličnosti poput Stefana i Angioline koji će biti *nosioci* tog odnosa. Dakle, za Emilija Brentanija možemo reći da život bolje poznaje u teoriji, nego u praksi. S tim u vezi, u skladu sa Schopenhauerovom

---

⁵⁷ Ivi, str. 188.

⁵⁸ Ivi, str. 114-115.

⁵⁹ Ivi, str. 275.

filozofijom, možemo zaključiti da je Emilio Brentani, teoretičar, jednako kao i Alfonso Nitti. Međutim, sa bitnom razlikom:

Emilio shvata da samo iluzija može olakšati život bez interesa i cilja budući da je on besmislen. /.../ Emilio nije bio sposoban autoanalizirati se niti pobijediti svoje slabosti, i to je razlog njegove propasti. Alfonso je umro tražeći istinu samo sa teoretske tačke gledišta, ne mareći za praksu, dok Emilio shvata da je život pun iluzija i projekcija koje se ne mogu istinski pretočiti u pisani tekst.⁶⁰

Nadalje, usljed nedostatka životnog iskustva, Emilio se ne snalazi najbolje u svojoj okolini jer često, zbog svog neiskustva i naivnosti, ispada smiješan, zbog čega se ustvari i definiše kao neprilagođen. S druge strane, upravo je taj nedostatak iskustva uslovljen Emilijevom nesposobnošću da se suoči sa životom.

Zaključno, pored pomenutih razlika između neprilagođenih junaka Alfonsa Nittija i Emilija Brentanija, ključna je ona koja se tiče percepcije svijeta koji ih okružuje: i dok je Alfonso vezan za teoriju više nego za praksu, Emilio je ipak kroz radnju romana spoznao da se život ne može pretočiti samo u pisani tekst. Dakle, spoznao je da postoji stvarnost u praksi, iako za njega ta stvarnost predstavlja *iluzije* i *projekcije*. S tim u vezi, možemo zaključiti da se radi o evoluciji neprilagođenog junaka koja je usko vezana za njegovu percepciju svijeta, što na koncu definiše i poimanje junakove ličnosti. Dakle – Emilio Brentani predstavlja drugu fazu razvoja neprilagođenog junaka.

10. La coscienza di Zeno / Zenova svijest

Budući da je roman *Senilnost* doživio veći neuspjeh od *Jednog života*, Italo Svevo odlučuje da se prestane baviti pisanjem, iako interesovanje za istu nikada u potpunosti nije nestalo. Međutim, nove životne prilike, kao i novi filozofski utjecaji, donose dašak novine u piščev život, te se on odlučuje za pisanje romana pod naslovom *Zenova svijest* koji je objavljen 1923. U odnosu na prethodne, u ovom je romanu vidljiva piščeva literarna zrelost koja se očituje u obuhvatanju svih

---

⁶⁰ MEJDANIJA, Mirza (2014), op.cit., str. 64.

vanjskih aspekata⁶¹ radnje romana, zajedno sa psihološkim prikazom protagoiste, Zena Cosinija. Dakle, autor na uspješan način prikazuje korelaciju između promišljanja glavnog junaka, njegovih postupaka i njegovih reakcija na djelovanje okoline. Nadalje, roman predstavlja spoj prethodna dva romana, *Jednog života* i *Senilnosti*:

/.../ nakon više od dvadeset godina šutnje, spajaju se motivi prethodna dva romana pod znakom nove i zrelije životne filozofije. Sama struktura romana to potvrđuje: ima istu osnovu intelektualnog portreta i nacрта koji se očituju kroz shvatanje svijeta kakvo je bilo prisutno u Jednom životu; roman je raspoređen u samostalne epizode, majstorski isprekidane u kojima se ponavlja romaneskna kompaktnost Senilnosti.⁶²

Dakle, ono što predstavlja novinu kada je u pitanju struktura romana u odnosu na prethodna dva jest upravo njegova podjela na poglavlja koja obrađuju različite teme⁶³ što znači da isti nisu fiksno povezani jedan s drugim, ali opet slijede logičku nit pripovijedanja. Posebno je značajno posljednje poglavlje pod nazivom *Psihoanaliza* u kojem narator – protagonist pripovijeda o mirenju sa svojom bolešću, prihvatanju iste jer izliječenje psihoanalizom nije uspjelo. Nadalje, zbog svoje pomirenosti sa životom u društvu kojem ne pripada, a na koncu i sa samom bolesti, u velikoj se mjeri razlikuje od protagonista prethodnih romana kojima je nedostajala ta karakteristika. S tim u vezi, autor nam nudi jednu novu, unaprijeđeniju verziju neprilagođenog junaka, dosta zreliju u odnosu na svoja dva prethodnika, posebno kada je pitanju shvatanje života i svijeta u kojem živi, što nam donekle nagoviještava i sam naslov. Dakle, protagonist ovog romana je Zeno Cosini, dobrostojeći buržuj srednjih godina koji predstavlja otjelovljenje neprilagođenog junaka. Kao i kod njegovih prethodnika, primarna Zenova karakteristika je upravo njegova nesposobnost koja se posebno očituje u odluci njegovog oca da, nakon njegove smrti, vođenje trgovačke tvrtke preuzme administrator Olivi, a ne Zeno. Nadalje, njegova nesposobnost će ga pratiti kroz cijelu radnju romana, te će, s tim u vezi, uzrokovati i njegovu neprilagođenost u odnosu na društvo u kojem obitava.

Osim neprilagođenosti, i bolest je motiv koji preovlada u ovom romanu, a prožima i cjelokupnu poetiku dekadentizma. Posljedično, protagonist romana traga za lijekom od kojeg očekuje

---

⁶¹ Vrijeme i mjesto radnje, historijska pozadina itd.

⁶² PAMPALONI, Geno (1976), op.cit., str. 456.

⁶³ Radi se o sljedećim poglavljima: *Pušenje, Smrt mog oca, Povijest moje ženidbe, Supruga i ljubavnica, Povijest jednog trgovačkog društva* i *Psihoanaliza*.

ozdravljenje, te se nada da će do izliječenja doći metodom psihoanalize. Ovakva intencija predstavlja novinu u odnosu na protagoniste prethodnih romana koji su svoje izliječenje povezivali sa negativnim emocijama što su ih pobuđivali toksični odnosi. To je, svakako, mnogo očitije u *Senilnosti*, nego u *Jednom životu*.

Kako je već navedeno u samom predgovoru, roman, koji zapravo predstavlja neku vrstu dnevnika, je pisan sa ciljem izliječenja pacijenta⁶⁴ metodom psihoanalize. Iako skeptičan, pacijent se podvrgava ovom tretmanu kako bi se izliječio, odnosno oslobodio bolesti. Uvidjevši kako od istog ima više štete nego koristi, pacijent prekida liječenje. Pisan u svjetlu psihonanalize, Zenova svijest se smatra jednim od *najparadigmatičnijih slučajeva utjecaja Freudovih koncepcija na jedan roman /.../*⁶⁵ Osim Freudovog utjecaja koji autor kategorički odbija, neupitni su utjecaji i drugih psihoanalitičara poput Stekela, Weissa i Spitzza.

Nadalje, za razliku od klasične psihologije koja pretpostavlja da pacijent želi ozdraviti, psihoanaliza smatra da se pacijent ne želi promijeniti jer zapravo uživa u svojim smetnjama koje mu pružaju zadovoljstvo.⁶⁶ U članku se dalje navodi:

*Većina pacijenata uopće ne priznaje postojanje takve ugone, no vanjski posmatrač, tj. analitičar može ju uočiti. U konačnici, problem se javlja zbog toga što subjekt može uživati isključivo kroz svoje simptome. Zbog toga, subjekt dolazi na terapiju tek kada simptomi više ne pružaju zadovoljenje, dakle, u krizi ugone – to je razlog zbog kojeg subjekt pretpostavlja kako bi bilo najbolje kad bi psihoanalitičar njega / nju izliječio na način da ponovo uspostavi tu ugodu /.../*⁶⁷

Primijenjeno na kontekst ovog romana, možemo zaključiti da protagonist zapravo uživa u svojoj *bolesti* jer se poistovjećuje sa osobama iz svoje okoline, što mu donosi prividni osjećaj prihvaćenosti. S druge strane, njegova je bolest uslovljena moralnom, kulturnom i svakom drugom propasti društva tog vremena. Dakle, bolest Zena Cosinija je u korelaciji sa stanjem društva u

---

⁶⁴ Pacijent je zapravo protagonist romana, Zeno Cosini.

⁶⁵ MEJDANIJA, Mirza (2015), *Italo Svevo i psihoanaliza, Pregled: časopis za društvena pitanja / Periodical for social issues*, br. 3, str. 106. Dostupno online na: <https://pregled.unsa.ba/index.php/pregled/article/view/393>

⁶⁶ KOŽIĆ, Štefanija (2019), *Psihoanaliza: volja za promjenom, Filozofska istraživanja* 39, br. 1, str. 57. Dostupno online na: <https://doi.org/10.21464/fi39105>

⁶⁷ Ibid., str. 57.

kojem se nalazi, što se se u potpunosti poklapa sa *stvarnim bolesnicima* iz njegove okoline. O tome svjedoči i sljedeća scena iz romana *Zenova svijest*:

Moj jadni prijatelj, osjetivši moju potrebu za lijekom, na trenutak polaskan da možda bolujem od iste bolesti kao i on i savjetovao me da me pregledaju, saslušaju i analiziraju. Augusta se od srca nasmijala i izjavila da nisam ništa drugo do imaginarni pacijent. Onda je preko Coplerovog iznemoglog lica prešlo nešto nalik ozlojeđenosti. Odmah se, muški, oslobodio stanja inferiornosti na koje je izgledao osuđen, napao me velikom energijom: - Izmišljeni bolesnik? Pa, više volim da budem pravi pacijent. Prije svega, imaginarni pacijent je smiješna monstruoznost i onda za njega nema lijekova dok apoteka, što se vidi kod mene, uvijek ima nešto efikasno za nas prave pacijente! Njegove riječi su ličile na one zdrave osobe i ja sam - da budem iskren - patio od toga.⁶⁸

Dakle, iako protagonist osjeća simptome, njegova bolest zapravo nije vidljiva fizički. O ovakvom tipu bolesti govori upravo Sigmund Freud u svom djelu *Uvod u psihoanalizu: neuroze*:

/.../ svaki put kad naiđemo na jedan simptom smemo zaključiti da kod bolesnika postoje izvesni nesvesni duševni procesi koji upravo sadrže smisao simptoma. Da bi se simptom pojavio, potrebno je da taj smisao bude nesvestan. Iz svesnih procesa ne stvaraju se simptomi, čim su dotični nesvesni procesi postali svesni, simptom mora iščeznuti.⁶⁹

Simptomi Zenove bolesti se kriju u onom nesvjesnom, nepoznatom, neistraženom, onim što možemo povezati i sa samom dušom.⁷⁰ Iako se ne radi o duševnoj bolesti u pravom smislu te riječi, ne možemo zanemariti taj aspekt koji u velikoj mjeri utječe na samog protagonistu. Pa ipak, sam autor *Zenovo stanje* definiše izrazom *imaginarna bolest*, zanemarujući uzrok tog stanja.

Nadalje, u kontekstu psihoanalize, ozdravljenje je moguće ukoliko se spozna vlastito nesvjesno. Međutim, to se nesvjesno ne može spoznati, već se samo pacijent može podstaći da želi spoznati to nesvjesno.⁷¹ Dakle, psihoanaliza ne može ponuditi konkretno rješenje za ozdravljenje, već samo služi da pobudi želju za istim. Nakon ove spoznaje, naš junak postaje svjestan da izliječenje nije moguće, te se odlučuje da prekine *liječenje*. O tome nas obavještava u posljednjem

---

⁶⁸ SVEVO, Italo (2014), *La coscienza di Zeno*, Oscar Mondadori, Milano, str. 233.

⁶⁹ SIGMUND, Freud (2017), *Uvod u psihoanalizu: neuroze*, prev. Olivera Minić Stikić, Ind Media Publishing, Beograd, str. 55.

⁷⁰ Nesvjesno kao takvo je također česta tema u dekadentnoj književnosti.

⁷¹ KOŽIĆ, Štefanija (2019), op.cit., str. 58.

poglavlju romana pod nazivom *Psihoanaliza*: „Završio sam sa psihoanalizom. Pošto sam je uporno primijenjivao čitavih šest mjeseci, gore mi je nego prije.“⁷²

Budući da čin ozdravljenja nije moguć, dolazimo do logičkog zaključka da se društvo prikazano u ovom romanu dijeli na *prave bolesnike* i *imaginarne bolesnike*.⁷³ Dakle, zdravih nema. Ovakva podjela predstavlja bitnu razliku u odnosu na prethodna dva romana u kojima su se neprilagođeni junaci vezali za druge likove koje su percipirali kao *zdrave*, iako to zapravo nisu bili.

Osim u *imaginarnoj* bolesti, Zenova se neprilagođenost veoma dobro oslikava i u odnosima sa drugim likovima, posebno porodicom Malfenti koja predstavlja prototip buržuskog društva. Zeno upoznaje Giovannija Malfentija, poznatog trgovca i glavu kuće Malfenti, jednom poslovnom prigodom nakon čega počinje obilaziti i kuću Malfentijevih. Zeno upoznaje Malfentijeve kćerke: Augustu, Adu, Albertu i Annu, te se zaljubljuje u najljepšu Malfentijevu kćer, Adu Malfenti. Međutim, osjećaji nisu obostrani jer Ada osjeća naklonost prema Guidi Speieru, buržuju koji plijeni svojom elegancijom i čistim toskanskim dijalektom. Svevo ga opisuje na sljedeći način:

*Pogledah bolje tog gospodina Guidu. Bio je odjeven istančanom elegancijom, nosio je rukavice i u desnoj ruci štap sa veoma dugom drškom od bjelokosti koji ja ne bih nosio ni da mi plate za svaki pređeni kilometar. Ne prekorih samog sebe što sam u takvoj osobi mogao vidjeti prijatnju za Adu. Postoje takvi tipovi koji se elegantno odijevaju i nose čak i takve štapove.*⁷⁴

Dakle, Svevo opisuje Guidu Speiera na izuzetno ironičan način, što otkriva njegovu percepciju cjelokupnog buržuskog društva. Nadalje, što se tiče konkretno Zenovog i Guidinog odnosa, radi se o identičnom obrascu kakav smo susreli i u prethodna dva romana: Zeno je protagonist, a Guido antagonist, oponent, čak i protivnik. Njihov odnos također posjeduje neke crte Alfonsovog i Macarijevog odnosa jer se i u ovom slučaju, nakon prvobitne averzije sa Zenove strane, radi o prividnom prijateljstvu. Međutim, ličnost Zene Cosinija posmatramo kao dosta samostalnijeg i zrelijeg junaka u odnosu na prethodnike, upravo se njegova samostalnost ogleda u odnosu sa drugim ljudima: uspijeva održavati ravnopravne odnose, njegovo *postojanje* ne zavisi striktno od jedne ličnosti, čemu upravo doprinosi i izmijenjena percepcija *zdravlja* i *bolesti*. Nadalje, za

---

⁷² SVEVO, Italo (2014), op.cit., str. 546.

⁷³ MEJDANIJA, Mirza (2014), op.cit., str. 113.

⁷⁴ SVEVO, Italo (2014), op.cit., str. 148.

razliku od drugih junaka, Zeno se navikao na običan život ispunjen buržujkim konvencionalnostima kakav je i sam brak.

Međutim, njegova ga neprilagođenost nije napustila kako se naizgled čini, a upravo tu neprilagođenost ponovo razotkriva lik Guide Speiera koji posjeduje sve buržujске osobine i njeguje sve buržujске sposobnosti kao što je npr. sviranje violine, u čemu se Zeno nikako ne snalazi:

Violinist! Ako je istina da on tako dobro svira, ja sam jednostavno uništen čovjek. Da bar nisam svirao taj instrument ili da se nisam dao nagovoriti da ga sviram u kući Malfentijevih. U tu sam kuću donio vionlinu ne da osvojim srce publike, već kao izgovor da produžim svoje posjete. Bio sam budala ! Mogao sam iskoristiti tolike druge manje neprilične izgovore.⁷⁵

Pripovijedanje se dalje nastavlja:

/.../, Ako i pored toga nastavljam svirati, to činim iz istog razloga iz kojeg se nastavljam liječiti. Mogao bih dobro svirati da nisam bolestan, a za zdravljem težim i kada proučavam sklad na četiri strune. Postoji lagana paraliza u mom organizmu, a na violini ona se sva otkriva, pa ju je zato lakše izliječiti. I niže biće zna, kad poznaje tercine, kvartine i sestine, prelaziti s jednih na druge s ritičkom tačnošću kao što mu oko zna prelaziti sa jedne na drugu boju. Za mene se, međutim, jedna od tih figura zakači i više je se ne mogu osloboditi, tako da se ušulja u sljedeću figuru i pokvari je. Da bih note doveo u red, moram glavom i nogama udarati takt, ali onda zbogom opuštenosti, zbog vedrino, zbogom glazbo.⁷⁶

Iz navedenog možemo zaključiti da je Zenova imaginarna bolest zapravo izgovor za njegovu nesposobnost. Budući da Zenu teško pada njegova nesposobnost, cijelo se njegovo promišljanje bazira na pokušaju da ubijedi samog sebe da je zapravo bolestan, a ne nesposoban. Nadalje, isto možemo zaključiti i za druge likove u romanu koji pripadaju buržujskom društvu: svojom bolešću zapravo prikrivaju svoju nesposobnost da se suoče sa životom, da se otrgnu nametnutim konvencionalnostima. Dakle, kao i *bolesne* i *nesposobne* možemo podijeliti u dvije kategorije: jednoj pripada cjelokupno buržujско društvo, dok drugoj pripada Zeno Cosini.

---

⁷⁵ Ivi, str. 157.

⁷⁶ Ivi, str. 158.

Što se tiče same percepcije društva u kojem se nalazi, Zeno je dosta odvažniji u odnosu na svoje prethodnike. Svjestan je buržujске ustaljenosti koju ironizira što nam pokazuje primjer susreta sa Guidom Speierom, ali, s druge strane, želi pod svaku cijenu biti dio tog društva u kojem vidi sigurnost koja mu je potrebna. S tim u vezi, Zeno se ženi onom sestrom Malfenti za koju se smatra da ne posjeduje toliko raskošnu ljepotu u odnosu na ostale sestre, samo kako bi se domogao sigurnosti koju mu nudi ulazak u kuću Malfentijevih. Dakle, iako ne pripada tom društvu, Zeno pod svaku cijenu želi biti dio istog, a sve sa ciljem osiguravanja vlastite egzistencije. Kada je u pitanju sam odnos s buržujskim društvom, Zeno se razlikuje od svojih prethodnika jer prihvata ustaljenost tog društva, miri se s njom, te želi pripadati istom, što mu na kraju i uspjeva. Nadalje, možemo zaključiti da je Zenovo ironiziranje istog usko povezano sa njegovim stavom o vlastitoj superiornosti, što na koncu ima i komičan efekt. S tim u vezi, možemo zaključiti da je percepcija života i svijeta u romanu *Zenova svijest* potpuno drugačija u odnosu na dva prethodna romana o čemu govori i dijalog između Zena i Guide:

„Zavši uz neutješan usklik: — Život je nepravedan i okrutan! /.../ Rekoh: — Život nije ni ružan ni lijep, ali je originalan! Kada o tome razmislim, čini mi se da sam rekao jednu bitnu stvar. Opisan tako, život mi se učini toliko nov da ga stadoh gledati kao da prvi put vidim njegova plinovita, tekuća i kruta tijela. /.../ — Originalan život! — reče Guido smijući se — Gdje si to pročitao? Nije mi bilo važno da ga uvjerim da to nisam nigdje pročitao jer mi mu, u suprotnom, moje riječi bile manje važne. Ali što sam više o tome razmišljao, to mi se život doimao originalnijim.”⁷⁷

Zaključno, Zeno Cosini je svjestan svog nepripadanja buržujskom društvu, svjestan je također da se ne može infiltrirati u isto usljed različitih vrsta bolesti⁷⁸. Međutim, Zeno postaje dio tog društva, a svoju nesposobnost da se prilagodi istom prikriva ubijeđenjem o vlastitoj superiornosti. U ovom slučaju postoji znatna razlika u odnosu na prethodnike koji nisu imali istu percepciju, što je još jedan od dokaza zrelosti glavnog lika. Nadalje, što se tiče prisustva filozofskih ideja, Zeno Cosini ne slijedi slijepo ideju psihoanalize prisutne u romanu, već mu ona pomaže da otkrije

---

⁷⁷ Ivi, str. 450.

„Zavši uz neutješan usklik: — Život je nepravedan i okrutan! /.../ Rekoh: — Život nije ni ružan ni lijep, ali je originalan! Kada o tome razmislim, čini mi se da sam rekao jednu bitnu stvar. Opisan tako, život mi se učini toliko nov da ga stadoh gledati kao da prvi put vidim njegova plinovita, tekuća i kruta tijela. /.../ — Originalan život! — reče Guido smijući se — Gdje si to pročitao? Nije mi bilo važno da ga uvjerim da to nisam nigdje pročitao jer mi mu, u suprotnom, moje riječi bile manje važne. Ali što sam više o tome razmišljao, to mi se život doimao originalnijim.“

⁷⁸ Imaginarne i stvarne.

vlastitu percepciju života i svijeta kao takvog, a ne nudi nužno ozdravljenje. S tim u vezi, Zenovi postupci kao i način života nisu podređeni ovoj filozofiji, kao što je bio slučaj sa njegovim prethodnicima. Ovakav stav glavnog junaka će biti uvertira za Svevov posljednji, nedovršeni roman koji je lišen filozofskih ideja, te predstavlja ispovijest starog Zena koji se miri sa životom kao takvim.

11. Il vegliardo / Starac⁷⁹

Svevov posljednji roman pod nazivom *Il vegliardo / Starac* posthumno je objavljen 1995. godine. Poput *Zenove svijesti*, i *Starac* je podijeljen na poglavlja i to: *Il contratto / Ugovor*, *Le confessioni del vegliardo / Ispovijedi starca*, *Umbertino*, *Il mio ozio / Moja dokolica* i *Il vecchione / Starkelja*. Ovaj roman predstavlja nastavak *Zenove svijesti*, a njegov se naslov odnosi upravo na protagonistu, sedamdesetogodišnjeg Zenu Cosinija. U romanu je prikazana nova, upotpunjena verzija glavnog junaka koji je svjestan svoje starosti i blizine same smrti. Osim Zenovog, autor nam nudi uvid i u živote drugih likova koje smo već upoznali u *Svijesti*.

Nadalje, za razliku od prethodnih romana, *Starac* je lišen svih filozofskih implikacija, a o životu se pripovijeda kao o neotkrivenom fenomenu. Tako sam Zeno ostaje zbunjen pred fenomenom života jer ga nije spoznao u potpunosti. Također postaje svjestan činjenice da se život ne može poistovijetiti sa napisanim, već da je život mnogo više od toga. Ovakva ga spoznaja vodi do rješenja koje se ogleda upravo – u *sabranosti*.

Kako je taj život živ i kako je dio koji sam ispričao definitivno mrtav. Ponekad ga tražim uznemireno osjećajući se osakaćenim, ali ga ne mogu pronaći. I također znam da taj dio koji sam rekao nije najvažniji dio toga. Postao je najvažniji jer sam zurio u njega. I šta sam ja sada? Ne onaj koji je živio nego onaj kojeg sam opisao. Oh! Jedini važan dio života je sabranost.⁸⁰

Nadalje, u ovom je romanu potisnuto promišljanje protagoniste, kao i njegovo ažurnije djelovanje u društvu. Osjeća da je njegovo vrijeme prošlo, te, s tim u vezi, život prepušta mlađima. Sama naracija romana je usklađena sa stanjem glavnom lika: čitanjem romana stječemo utisak da protagonista samo nečujno posmatra ono što se oko njega dešava, bez izražene želje da djeluje u

---

⁷⁹ Poglavlja ovog romana sadržana su u zbirci pod nazivom *I racconti / Priče*, zajedno sa ostalim Svevovim pripovijetkama.

⁸⁰ Svevo, Italo, *I racconti / Priče*, str. 278. Dostupno online na: https://www.liberliber.eu/mediateca/libri/s/svevo/i_racconti/pdf/svevo_i_racconti.pdf

dogadajima. Međutim, protagonista ovog romana nije posve otuđen od života, već se trudi da ispuni posljednju životnu etapu, tj. da postigne stanje *sabranosti*.

Njegov cilj više nije pronaći se u svojoj cjelokupnosti, nego sabrati se. A sabranost se sastoji u pronalasku nekih fragmenata u protjecanju vremena i njihovom međusobnom vezivanju, kristalizirajući ih na stranici putem narativnog pisanja. Sabranošću i kristalizacijom pronalazi se red tamo gdje je nesklad, daje se oblik onome što je bezoblično i može se stvoriti jedna lična i objektivna koncepcija svijeta.⁸¹

Naposlijetku, Zeno dolazi do željene sabranosti koja nužno doprinosi novoj, objektivnijoj percepciji života, i koja ujedno znači oslobađanje od svih dotadašnjih stega⁸² koje su remetile tu objektivnost:

Ali za straca (da, ja sam starac: to je prvi put da to kažem i to je prvo dostignuće koje dugujem svojoj sabranosti) osakaćivanje kroz koje je život izgubio ono što nikada nije imao, budućnost, čini život jednostavnijim, ali i toliko besmislenim da bi čovjek došao u iskušenje da iskoristi kratkotrajnu sadašnjost kako bi iščupao ono malo kose što mu je ostalo na izobličenoj glavi.⁸³

Dakle, stari Zeno uviđa da je sigurnost koju mu je donio brak sa Augustom, odnosno ulazak u buržujско društvo bila samo prividna i nije mu donijela ono za čime je tragao – smisao života. Paradoksalno, tragajući za smislom života, naš junak otkriva svu njegovu besmislenost. Ovakav objektivnan zaključak uslovljen je upravo sabranošću koju je protagonist uspio dostići.

Zaključno, protagonist stječe objektivnu percepciju svijeta i života, bez primjesa ikakvih filozofskih ideja kao što je to bio slučaj u prethodnim romanima. S tim u vezi, starog Zena percipiramo kao finalnu etapu razvoja neprilagođenog junaka koji upravo zavisi od pomenute percepcije, ali i od zrelosti samog lika, odnosno autora. Nadalje, ciklus Svevovih romana od *Jednog života* do *Starca* možemo poistovijetiti upravo sa različitim periodima života i stjecanja različitih životnih iskustava, a krajnji ishod svih iskustava se tiče upravo objektivne percepcije smisla ili besmisla života. Međutim, sabranost kao finalnu životnu etapu nisu dosegli ostali likovi iz romana jer, na koncu, nisu ni tragali za njom. Tako da se i u ovom slučaju očituje Zenova

---

⁸¹ MEJDANIJA, Mirza (2014), op.cit., str. 160.

⁸² Protagonisti prethodnih romana su percipirali život kao odnos teorije i prakse, a taj je odnos uvijek bio u raskoraku, tj. sama teorija nije bila dovoljna da potkrijepi sve ono praktično što čini sam život. Upravo je takvo viđenje života spriječavalo objektivnu percepciju istog.

⁸³ SVEVO, Italo, op.cit., str. 422.

neprilagođenost u odnosu na društvo u kojem obitava, samo u nešto drugačijem obliku: Zeno jedini shvata smisao, odnosno besmisao života, dostiže željenu sabranost, te, s tim u vezi, iz borbe zvane život izlazi kao konačni pobjednik.

12. Zaključak

Prelaz sa 19. na 20. stoljeće obilježen je velikim društvenim previranjima koja su utjecala i na formiranje novih društvenih klasa – bogatih kapitalista i radnika koji im donose to bogatstvo. U ovakvim uslovima, status intelektualaca i umjetnika kao takvih je veoma narušen, što dovodi do gubljenja njihovog prijašnjeg ugleda. Nadalje, obzirom da se radi o periodu materijalizacije, ovaj fenomen nije zaobišao ni umjetnike kojima se nameće komercijalizacija vlastitog stvaralaštva. Kao odgovor na novonastalu situaciju, rađaju se novi književni pokretni, poput dekadentizma, koji imaju za cilj upravo odbranu umjetnika i umjetnosti. Dekadentizam prvobitno nastaje u Francuskoj, nakon čega dolazi u Italiju gdje biva dobro prihvaćen. Jedan od glavnih predstavnika italijanskog dekadentizma je upravo tršćanski pisac Italo Svevo koji u svom kasnijem stvaralaštvu obrađuje teme direktno vezane za stanje u kojem su se našli umjetnici i intelektualci, ali tretira i druge dekadentne teme poput bolesti, smrti, svijesti i nesvijesti itd. Likom neprilagođenog junaka, preuzetim iz ruske književnosti, Svevo utjelovljuje upravo degradirane i marginalizirane umjetnike i intelektualce tog vremena. Osim toga, veliki utjecaj na Svevovo stvaralaštvo imaju i filozofske ideje A. Schopenhauera i S. Freuda, ali i drugih psihoanalitičara. Nadalje, romani ovog autora obiluju autobiografskim elementima, tako da je kroz lik neprilagođenog junaka prikazan sam autor.

U četiri romana koji se smatraju kapitalnim djelima, autor opisuje neprilagođenog junaka i njegovo obitavanje u sredini u kojoj ne pripada, tj. u buržujskom društvu. Bitno je napomenuti da je kod svih junaka prisutna neprilagođenost, tipična crta dekadentih likova, ali da se njihova percepcija života mijenja, nadopunjuje iz romana u roman. Tako Alfonso Nitti, junak Svevog prvog romana, predstavlja prvu fazu neprilagođenosti, te potpune odsječenosti od života, što se ogleda nepoznavanjem praktičnog aspekta života. Nittijeva neprilagođenost doseže vrhunac kada se on odluči da počini suicid. Druga se faza neprilagođenog junaka ogleda upravo u ličnosti Emilija Brentanija, protagoniste Svevove *Senilnosti*, koji zaključuje da se *teorija* i *praksa* u velikoj mjeri

razilaze, a samu *praksu*, odnosno život, percipira kao iluziju. Svjestan svoje neprilagođenosti i uludo potrošene mladosti, Emilio prihvata svoju *senilnost* i u potpunosti joj se prepušta. Posljednje dvije faze neprilagođenog junaka utjelovljene su u likovima Zena Cosinija iz romana *Zenova svijest* i starog Zena iz *Starca*. Ova dva lika imaju u potpunosti drugačije viđenje samog života za razliku od njihovih prethodnika. Naime, Zeno Cosini je svjestan svoje neprilagođenosti i društva koje mu je uzrokuje, ali i dalje želi pripadati istom jer smatra da mu to obezbijeduje izvjesnu životnu sigurnost. Dakle, Zenu Cosinija karakteriše očigleda zrelost koja mu omogućava da uspostavi određeni balans između svoje neprilagođenosti i okidača iste, tj. buržuskog društva u koje dopijeva oženivši se jednom od sestara Malfenti. Naposljetku, Zeno otkriva sav besmisao života, te teži – sabranosti – o čemu upravo govori i posljednji roman, *Starac*. Nakon što dosegne sabranost, stari Zeno shvata da je to upravo cilj za kojim je tragao.

Dakle, neprilagođenost je bazna osobina Svevovih junaka; ona određuje njihov život, ponašanje, odnos s drugim ljudima. Međutim, neprilagođenost kao takva nanovo mijenja svoj oblik iz romana u roman, te uzrokuje i sabranost, što je prikazano na primjeru starog Zena.

Ovu karakteristiku je autor majstorski razvio kroz prikaz psihologije ličnosti junaka, uspostavljajući kontrast između promišljanja protagoniste i njegove okoline. Ovakva vrsta pripovijedanja je predstavljala novinu u književnosti tog vremena, te je kao takva bila neshvaćena o čemu nam govori i reakcija publike na Svevove romane – prošli su gotovo nezapaženo. Ipak, kasnija kritika ovog tršćanskog pisca svrstava među najpoznatije prozaike italijanske književnosti, što potvrđuje njegovu vrijednost.

13. Literatura

Primarni korpus:

1. SVEVO, Italo (1985), *Una vita*, Mondadori Printing S.p.A., Milano.
2. SVEVO, Italo (1988), *La Senilità*, Bompiani, Milano.
3. SVEVO, Italo (2014), *La coscienza di Zeno*, Oscar Mondadori, Milano, 2014.
4. SVEVO, Italo, *I racconti*, dostupno online na: https://www.liberliber.eu/mediateca/libri/s/svevo/i_racconti/pdf/svevo_i_racconti.pdf.

Literatura:

1. CURTI, Luca (2016), *Svevo e Schopenhauer: rilettura di Una vita*, Edizioni ETS, Pisa.
2. FREUD, Sigmund (2017), *Uvod u psihoanalizu: neuroze*, prev. Olivera Minić Stikić, Ind Media Publishing, Beograd.
3. GUGLIELMINO, Salvatore, GROSSER, Hermann (1994), *Il sistema letterario: guida alla storia della letteratura e all'analisi testuale*, G. Principato S.p.A, Milano.
4. KLAJN, Ivan (2011), *Italijansko – srpski rečnik*, Edicija, Beograd.
5. MEJDANIJA, Mirza (2014), *Italo Svevo: od naturalizma do poziva na sabranost*, Mediterranea, Trieste.
6. PAMPALONI, Geno (1976), *Italo Svevo*, u: *Storia della letteratura italiana: il Novecento*, knj. 9, ur. Emilio Cecchi, Natalino Sapegno, Aldo Garzanti Editore, Milano.
7. SOLAR, Milivoj (1982), *Suvremena svjetska književnost*, Školska knjiga, Zagreb.
8. SVEVO, VENEZIANI, Livia (1989), *Memoir of Italo Svevo*, prev. Isabel Quigly, The Marlboro press, Marlboro Vermont.
9. ŠOPENHAUER, Artur (1981), *Svet kao volja i predstava*, prvi tom / prvi dio, prev. Božidar Zec, Grafos, Beograd.
10. ŠOPENHAUER, Artur (1984), *Svet kao volja i predstava*, prvi tom / drugi dio, prev. Božidar Zec, Grafos, Beograd.
11. VAJLD, Oskar (2022), *Slika Dorijana Greja*, prev. David S. Pijade, Laguna, Beograd.
12. ZORIĆ, Mate, ČALE, Fran (1974), *Dekadentizam*, u: *Povijest svjetske književnosti*, knj. 4, ur. Frano Čale i drugi, Mladost, Zagreb.

Članci:

1. FERLIH, Jasenka (2013), *Utjecaj Arthura Schopenhauera na književnost i umjetnost, Nova prisutnost XI*, br.1. Dostupno online na: <https://hrcak.srce.hr/98586>
2. MEJDANIJA, Mirza, *Priča o jednom prijateljstvu i međusobnom književnom utjecaju: James Joyce i Italo Svevo*, u: *Sarajevske sveske*, br. 45-46. Dostupno online na: https://www.academia.edu/45090724/Prica_o_jednom_prijateljstvu_i_me%C4%91usobnom_knjizevnom_uticaju_James_Joyce_i_Italo_Svevo
3. MEJDANIJA, Mirza (2015), *Italo Svevo i psihoanaliza, Pregled: časopis za društvena pitanja / Periodical for social issues*, br. 3. Dostupno online na: <https://pregled.unsa.ba/index.php/pregled/article/view/393>
4. OWENS, Courtney (2013), *La donna fatale tra evoluzione ed emarginazione*, magistrarski rad, Georgetown University, Washington DC. Dostupno online na: https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/558383/Owens_georgetown_0076M_12286.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. PETROVIĆ, Dejan (2022), *Od rase do mase – Uticaj političke i ekonomske transformacije austrougarskog društva na promenu socijalne teorije Ludviga Gumplovica*, doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Beograd. Dostupno online na: <https://phaidrabi.bg.ac.rs/view/o:29257>
6. KARDUM, Marko (2010), *Marksizam kao negacija socijalnog darvinizma, Čemu IX*, br. 18/19. Dostupno online na: <https://hrcak.srce.hr/61615>
7. KOŽIĆ, Štefanija (2019), *Psihoanaliza: volja za promjenom, Filozofska istraživanja* 39, br. 1. Dostupno online na: <https://doi.org/10.21464/fi39105>

Internet izvori:

1. CORDIBELLA, Giovanni, *Romanzo / antiromanzo* (Storia della civiltà europea a cura di Umberto Eco): [https://www.treccani.it/enciclopedia/romanzo-antiromanzo_\(Storia-della-civilt%C3%A0-europea-a-cura-di-Umberto-Eco\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/romanzo-antiromanzo_(Storia-della-civilt%C3%A0-europea-a-cura-di-Umberto-Eco)/)
2. Hrvatska enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/>
3. L'età del Decadentismo: https://online.scuola.zanichelli.it/testiescenari/files/2009/06/pp324_330-331.pdf
4. Treccani: <https://www.treccani.it/>

5. VERLAINE, Paul (1974), *Languore u Poesie*, prev. L. Frezza, Rizzoli, Milano, 1974:
<https://online.scuola.zanichelli.it/letterautori-files/volume-3/pdf-online/12-verlaine.pdf>